

és a teológusok jelentős részének idegenkedéssel vegyes tájékozatlanságát a kulturális tendenciákkal és a kultúra újabb keletű jelenségeivel kapcsolatban. Nos, az egyház és a teológia világában pártázó kisesszék olvasása azzal a reménnyel tölti el e recenzió készítőjét, hogy következő kötetében a szerző a kultúra világa felé fordul, és ott is felmutatja — hasonlóan áttetsző cseppekben — *Istent és a valóságot*. (L'Harmattan, Budapest, 2016)

GÁSPÁR CSABA LÁSZLÓ

BAROKK PRÉDIKÁCIÓK ÉS NÉPÉNEKEK SZENT MÁRTON PÜSPÖKRŐL

A tizenegy prédikációt és harmincegy népéneket közlő gyűjtemény Szent Márton püspök születésének idén ünnepelt 1700. évfordulójára jelent meg. Az évfordulóra való készülődés már évekkel ezelőtt megkezdődött a kultusz két magyarországi központjában — Szombathelyen és Pannónhalmán —, illetve a szent püspökségének színhelyén, a franciaországi Tours-ban. Mindhárom helyszínen szerveztek kiállításokat és tudományos, nemzetközi konferenciákat, amelyek történeti, hagiográfiai, irodalmi, zenetörténeti és művészettörténeti szempontból vizsgálják a szent alakját és tiszteletének változó formáit.

Ebbe a kutatásba illeszkedik Szelestei Nagy László könyve. A szövegű és modern helyesírású átiratban közölt szövegek élénk állítják Szent Mártonnak a 16–18. században hangsúlyozott vonásait: míg a török elleni háborúk korában a katona erényeit helyezték előtérbe a prédikátorok, a 18. században az alázatosságát, az adakozásait és a buzgóságát emelték ki életéből követendő példaként. Három püspök (Telegdi Miklós, Illyés István, Padányi Bíró Márton), egy győri pap (Negyedes Pál), két jezsuita (Káldi Márton, Gyalogi János) és egy pálos szerző (Csúzy Zsigmond) prédikációi olvashatók a gyűjteményben.

A másik bemutatott szövegcsoporthoz a nyomtatott és kéziratos kötetekben fennmaradt katolikus és protestáns népénekek, melyek szerzője és dallama nem mindig ismert. Az életrajzi adatokat is említő énekek mindegyike Sabaria — Szombathely városát nevezi meg a szent szülőhelyének. A csodák közül leggyakrabban a köpenymegosztást emelik ki, de előfordul a betegek gyógyítása, a holtak feltámasztása és a boldog halál említése is. Különösen érdekes néhány ének különböző énekeskönyvekben található szövegvariánsainak egymás mellett közlése.

Az előszóban a szerző röviden elemzi a kiválasztott szövegeket, de nem jelzi a válogatás szempontjait. Nem tudjuk meg, hogy Padányi Bíró Márton három prédikációja közül miért pont azt a kettőt

közli, s miért hagyja ki az 1746-ban Veszprémben Szent Márton napján egy zsidó család katolikus hitre térítése alkalmából mondott prédikációt, amelyben a szent megtérését párhuzamba állítja a család megkeresztelkedésével. Természetesen más Szent Mártonról szóló prédikációk is ismertek, amelyek kimaradtak a gyűjteményből és jövőbeni feldolgozásra várnak: például két-két szöveg a csíksomlyói ferences prédikációk (1671–1675) között, illetve a Győri Egyházmegyei Könyvtárban őrzött Lochner János gyűjteményben (lásd Szelestei N. László: *Magyar ferencesek prédikációs gyakorlata a 17. században*. Csíksomlyói kéziratos prédikációk. PPKE BTK, Piliscsaba, 2003; Bánhegyi B. Miksa: *A Győri Egyházmegyei Könyvtár kéziratkatalógusa (1850 előtti kéziratok)*. OSZK, Budapest, 1991). Az utóbbi gyűjtemény két Szent Márton-napi prédikációja közül az első Nagybányán 1750-ben, a második Halászbán 1779-ben hangzott el. Röviden idézek a nagybányai hívőknek mondott prédikációból: „Régi bevett furcsa kelepccs kérdés az keresztények: hogy ugyan többet lát-e az, aki vagy egyik szemével vak, avagy azt behunyta, mint sem az, aki mind a kettőt nyitva tartja? Mely kérdésre azt szoktuk nyájas tréfából felelni, hogy az egy szemmel néző ember többet lát, mint sem a kétszemű, mivel annak mind a két szemét látja, de ez viszontag csak egyet szemlélhet: és így az egy szemnél több a kettő. Játékos tréfának lenni véltem én ezt mindeddig keresztények, de ha a lelki dolgokra, és lelki szemekre fordítom nyilvánvalóan igaz. Szent Lukács evangelistának e mai szent Evangéliomban feljegyzett szavai szerint: Ha a szemed, úgy mond, együgyű lesz, azaz, egy lesz, az egész tested világos lesz: ha pedig álnok, vagyis kettőző lesz, a tested is setét lesz. (...) Ezzel a jó szándékkal, együgyű szemmel leginkább fényesked, világoskoda e mai dicsőséges Szent Márton püspök is akkoron, midőn az ügyefogyott, hideg vette mezítelen koldusnak, nem tudván egyebet nyújtani, az önnön maga testéről palástját levagdálván, lehasogatván mezítelenségének bétakargatására ajándékozta, elméjében forgatván Krisztusnak ama mondását: mezítelen voltam, és befödöttetek engem (Mat. 25.26).”

A könyv jól illeszkedik a 2013-ban indított „Lelkiségtörténeti források” sorozatba, amelynek két korábbi tagja is foglalkozik prédikációkkal és népénekekkel (*Magyar bencések prédikációi a 17–18. század fordulóján* és *Szent Anna tisztelete Magyarországon a barokk korban*). A jelen kötetet egyaránt érdeklődéssel forgathatja a nagyközönség és a barokk kor kutatója, aki kíváncsi Szent Márton alakjának változásai, a prédikációk toposzai és a népénekek variánsai iránt. (Vál., sajtó alá rend. és bev. Szelestei N. László; MTA – PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2016, Pázmány Irodalmi Műhely Lelkiségtörténeti források 5.)

TÜSKÉS ANNA

